

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Иван Гатев Марков,“ ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“,

по конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ с единствен кандидат **доц. д-р Климент Минев Найденов** по професионално направление 4.4 Науки за земята (Демография, Регионално развитие управление на човешките ресурси) обявен в ДВ бр.63 от 30.07. 2021 г

Рецензията е разработена на основание на: чл. 4, и чл. 29 а от Закона за развитие на академичния състав (ЗРАСРБ) и чл. 60 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, Правилника за устройството и дейността на софийски университет и решение на Факултетния съвет на Геолого-географски факултет, протокол № 19 от 21.09.2021 г. както и Заповед на Ректора на СУ „Св. К. Охридски“ № РД-38-482 /28.09.2021 г. и заседание на научното жури от 05.10.2021 г.

1. Лични данни за кандидата

Единствен кандидат по обявения конкурс е доц. д-р Климент Минев Найденов. При направената проверка на предоставените материали за конкурса не са констатирани нарушения в процедурата. Спазени са изискванията на чл. 2б, ал. 2 и 3, на чл. 2.б, ал. 5, на чл. 29 (1), точки от 1 до 6, чл. 29б (1), (2) и (3) от ЗРАСРБ, както и чл. 60 (1) и (3) и Приложението към чл. 1а (1) от ППЗРАСРБ.

1996-2001 завършва специалност География, Икономическа география, население и селища Магистър , СУ „Св. Климент Охридски”

През 2012 г. защитава дисертационен труд на тема: „Демографската политика на Р България – фактор за устойчиво развитие“, ПН 4.4. „Науки за земята“ (География на населението и селищата – Регионална демография) и придобива ОНС Доктор .

2013-2015 г. придобива образователна степен магистър по Икономика и управление на туризма във Висше училище по агробизнес и развитие на регионите,.

През 2013 г. придобива академичната длъжност ДОЦЕНТ ПН 4.4. науки за земята/география на населението и селищата – регионално развитие, демография и управление на човешките ресурси/ .Удостоверение СУ 2013-99.

Към момента доц. д-р Климент Найденов е и.д. Ръководител на катедра „Регионално развитие“ и декан на Геолого-географски факултет на СУ “Св. Климент Охридски“. Кандидатът ползва английски и руски език.

2. Преподавателска, изследователска и проектна дейност

Като преподавател в ГГФ на СУ „Св. Кл. Охридски“ доц. д-р Найденов има съществен принос в реализацията на учебните планове на специалностите „Регионално развитие“ (ръководител на специалността) и „География и английски език“ в бакалавърска и „Управление на човешките ресурси“, „Регионална сигурност“ и „Планиране и управление на териториални системи“ в магистърска степен (на последните 2 е бил и ръководител). Създател е на докторската програма „Регионално развитие“.

Представените от автора справка за учебно преподавателска и изследователска дейност показва високи стойности по всички показатели : 1.Учебна заетост – аудиторна заетост 2041 часа за последните 5 години, значително надхвърляща норматива на СУ „Св. К. Охридски“; 2. Преподавани дисциплини - 8 броя в бакалавърска степен, 4 броя – в магистърска степен.; 3. Обучавани дипломанти – общо 197 (2013 -2020).; 4. Обучавани докторанти – 14 от които до момента 7 докторанта са успешно защитили. (2018 -2021).; 5. Участия в конференции и форуми, проведени в България и в чужбина – над 30 участия (2013 – 2021);

Доц. д-р Климент Найденов се отличава с активна обществена дейност в редица научни и професионални организации. Българско географско дружество (Председател на управителния съвет – 2018-, член на управителния съвет 2015-2018) ; 2017-2019 - ръководител и член на експертни групи в процедури за институционална и програмна акредитация по професионално направление 4.4. „Науки за Земята“ към НАОА.; 2015 - член на Съвета по регионална политика към министъра на МРРБ.;2017–2020 – нещатен сътрудник към Комисията по регионална политика, благоустройство и местно самоуправление към 44-то Народно събрание;.

2020-2021 – член на работната група към Столична община за изготвяне на Програма за качеството на атмосферния въздух на СО за периода 2021-2026 г.;

2021 – член на Регионалния съвет за развитие на Югозападен регион за планиране;

2021-2026 – член на постоянно действащ научен съвет към СО за изпълнение на „Комплексна програма за подобряване качеството на атмосферния въздух на територията на СО за периода 2021-2026 г. 2021 – член на Комитета за наблюдение на Оперативна програма „Региони в растеж" 2014-2020;

2020 – член на Съвместния програмен комитет за разработване на Програмата за сътрудничество Гърция – България 2021 – 2027.

Доц. д-р Найденов участва като експерт, ключов експерт и ръководител на 85 научни проекта /национални и международни/ от които е ръководител на 26, а 25 проекта са свързани с разработване и оценка на средносрочни планови документи от оперативни и други програми.

3. Оценка на научната и научно-приложната дейност на кандидата

Доц. д-р Климент Найденов се отличава със значима научна и научно-приложна продукция. През творческата си кариера е реализирал общо 106 публикации, от които 28 самостоятелни и 78 в съавторство. Кандидатът има три монографии, две самостоятелни и една в съавторство. 9 учебника и учебни помагала и 94 студии, статии, доклади и други публикации.

За участие в конкурса доц. д-р Климент Найденов, представя общо 68 публикации, включващи: Хабилизационен труд - монография, 10 научни статии и доклади в реферирани и индексирани списания в световноизвестни бази данни с научна информация (6 самостоятелни и 4 в съавторство,) от които 9 на английски, 48 статии и доклади в нереперирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове (16 самостоятелни), пет публикувани учебника, който се използва в училищната мрежа, четири публикувани учебни пособия, които се използват в училищната мрежа.

Публикациите на доц. Климент Найденов имат широк публичен отзвук което се дължи на актуалността на изследваната проблематика и честата цитируемост. Представената справка за цитиранията (Приложение 4) на доц. д-р Климент Найденов в периода 2013 – 2021 г. показва 207 цитирания, разпределени в три групи, съгласно образеца

за минималните изисквания на НАЦИД.:

Показател Д.11. Научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация – цитирани 28 публикации с общо 53 цитата, общо 270 точки (приложение 4)

Показател Д.12. Монографии и колективни томове с научно рецензиране са забелязани 8 цитирания на 8 публикации – 24 точки (приложение 5)

Показател Д.13. Нереферирани списания с научно рецензиране са установени 146 цитирания на 37 публикации. - общо 296 точки(приложение 6/

***Минимални изисквани точки по групи показатели за академична длъжност
“професор“ съгласно ПЗРАСРБ за
приложение на ЗРАСРБ и достигнати точки от кандидата***

Група от показатели	Съдържание	Професор	Достигнати точки от кандидата
А	Показател 1	50	50
Б	Показател 2	-	-
В	Показатели 3 или 4	100	570
Г	Сума от показателите от 5 до 9	200	607
Д	Сума от показателите от 10 до 12	100	590
Е	Сума от показателите от 13 до края	150	1107
Общо	Кандидат	600	2924

По данни на кандидата

Показател Е.14. Ръководство на успешно защитил докторант-280 т. (приложение 7)

Показател Е.15. Участие в национален научен или образователен проект-30 т. (приложение 8)

Показател Е.16. Участие в международен научен или образователен проект - 40 т. (приложение 9) .

Показател Е.17. Ръководство на национален научен или образователен проект -20 т. (приложение10)

Показател Е.18. Ръководство на международен научен или образователен проект- 80 т.(приложение 11)

Показател Е.19.Привлечени средства по проекти, ръководени от кандидата - 600 т. (приложение 12)

Показател Е.20.Публикуван университетски учебник или учебник, който се използва в училищната мрежа-38т. (приложение 13)

Показател Е.21. Публикувано университетско учебно пособие или учебно пособие, което се използва в училищната мрежа – 19т. (приложение 14)

Справката за изпълнение на минималните изисквания показва, че по всички показатели придобитите точки на кандидата далеч надхвърлят изискуемият минимум. Общият сбор на точките надвишава 4,9 пъти изискуемият минимум.

Съдържанието на публикациите показват че доц. д-р Климент Найденов има теоретико методологични и приложни приноси в **пет групи направления**. До голяма степен разделянето е условно, тъй като в някои публикации има припокриване на теми.

1. Демография

Ключово значение в това направление има монографичното изследване *„Демография – съвременни регионални анализи“,2021, ISBN 978-619-91556-1-5 /под печат/* Преминаването през различни събитията свързани демографската ситуация в света и промяната на възгледите на много от световните демографи, са създали необходимост от съществено преразглеждане на действителната демографска ситуация. Авторът представя най-новата информация за населението в света и неговото естествено и механично движение чрез ефективен коментар върху изложените теории или известна обща промяна на акцента в демографията към по-политическите аспекти на темата. В резултат на това имаме един усъвършенстван техническия анализ на демографските проблеми и тяхното значение. Сега значението на промяната на населението, независимо дали в размер, състав или разпределение, става все по-актуално при разработването на политики на местно, държавно, национално и международно ниво.

Авторът разглежда задълбочено промените в размера на броя на населението, който има важен ефект върху икономиката и екологичните и свързаните с тях предизвикателства,

пред които са изправени всички жители на света. Подробно са разгледани демографските теории и концепции, както и са анализирани със съвременно разбиране последните демографски данни. Демографията, повече от всяка друга социална наука, има набор от методи и подходи, уникално подходящи за анализ на нейните концепции и събития. В монографията са представени някои от популярните основни техники които са необходими за по-добро разбиране на демографското поведение. Авторът ясно показва, че има инструментите и глобалната перспектива да изведе анализи и заключения, които могат да подобрят живота на настоящите и бъдещите поколения. Доц. д-р Найденов актуализира и разширява досегашните изследвания провеждани от български учени по отношение на основните демографски въпроси, тенденции и методи, възникващите демографски проблеми, като ги разширява с допълнителна актуална информация представляваща интерес за обществото.

В поредица от статии кандидатът разглежда проблемите свързани с миграцията 3.23., 2.9., 3.18., 3.44., като стига до извода, че нарастващият миграционен натиск създава необходимостта от пренасочване на значителни финансови и организационни ресурси за справяне със ситуацията и за избягване на създаването на преки рискове за възникването на хуманитарна криза. Авторът отчита и факта, че миграцията във всички форми е мощен демографски фактор и, наред с други демографски процеси, е съществен фактор, определящ структурата на населението на определена територия. Задълбочено са разгледани различни демографски процеси в публикациите , 2.10., 3.48, 3.45., 3.46., свързани с качествено образование, като една от основните предпоставки за развитието на всяко общество. Авторът прави извода че демографската ситуация в българските градове се влошава през последните 25 години.

2. Регионално развитие и управление на човешките ресурси

Регионалното развитие е една от основните теми в научните изследвания на доц. д-р Климент Найденов. *Анализи в различни аспекти има в публикациите 3.40., 3.7., 3.19., 3.10., 3.1., 3.1., 3.28., 3.37., 2.2., 3.35., 3.38..* Изведени са приноси свързани с изучаването на регионите. Според автора, доказано е, че регионалното развитие се превръща в синтетична сложна научна дисциплина, която разработва свои собствени независими методи за

изследване. Обръща се внимание на икономическата и социалната сигурност, които играят огромна роля за оформянето на съществени качествени аспекти от живота на гражданите, обществото и държавата в днешния глобализиращ се свят. Авторите изследвания потвърждават тезата че регионалната политика на Република България възниква да защити европейският модел на социална структура, в който елементите на свободната конкуренция и социалната пазарна икономика са придружени от цели, свързани със солидарността и насърчаването на специфични приоритети за икономическите, социалните и териториално развитие. Като принос на автора трябва да се отбележи и твърдението, че успешните региони и градове се превръщат в европейски или глобални възли на иновации, технологични мрежи и вериги за създаване на стойност. Проектните анализи на автора с цел оценка на развитието на малките общини, потвърждават очакваните динамични промени съпътстващи развитието на страната, особено в резултат на настъпващи социалноикономически кризи, които очакваме по места в резултат на очакваната турбулентност предизвикана от пандемията COVID-19. Анализирани са пазарът на труда, който е от решаващо значение за стабилността на икономиката, за социалното и социалното развитие на страната, за стандарта и качеството на живот. Според автора социално-икономическата основа за неговото развитие е кумулативен резултат от доброто функциониране на системите в редица области - демография, здравеопазване, образование, пенсионна система, бизнес климат, вкл. административно обслужване. Добре функциониращият пазар на труда с висококвалифицирана работна сила, която бързо може да придобие нови умения, е предпоставка за динамична и конкурентна икономика. Формирано е твърдението, че регионалната инвестиционна политика се формира от въздействието на много процеси, протичащи в самите региони. Формирането на благоприятен инвестиционен климат и повишаването на инвестиционната привлекателност на региона е стратегическа задача пред развитието на регионалната икономика. Авторите изследвания доказват, че борбата срещу демографския спад е сложен процес - предвиждат се различни мерки, някои от които са доста противоречиви. Изведена е система от взаимодействия между демографските процеси и регионалното социално и икономическо развитие. Чрез представяне на социално-икономическите и демографски последици от застаряването на населението и неговото отражението върху пазара на труда е направен опит за критичен анализ и представяне на данни в допълнение на направените анализи до

този момент свързани с Индекса за активен живот на възрастните хора. На основата на направения анализ е дадена оценка за влиянието на експертите и на заинтересованите страни върху трансфера на инструменти и приложението им в българската действителност.

Обърнато е специално внимание на планирането и управлението на човешките ресурси в 3.13., 3.36., 3.22., 3.5., 3.3., 2.4., 3.29., 3.39., 3.24., 3.34.

Кандидатът доказва че, стратегическото управление трябва да се разглежда като един от ключовите инструменти, които се използват за насочване и идентифициране на алтернатива на управлението, като по този начин се планират, организират, управляват и контролират стратегическите изисквания. Доказано е, че управлението на риска е процес, свързан с идентифицирането, анализа на рисковете и вземането на решения, които включват увеличаване на положителните и намаляване на отрицателните последици от настъпването на рискови събития. Кандидатът ясно изразява и подкрепя мнението на много автори, че човешкият ресурс е най-важния актив за всяка организация, нейното постижение и конкурентно предимство. Неговото управление е предизвикателство, което налага откриването и прилагането на иновативни подходи, които отчитат индивидуалността, разнообразието и позволяват разгръщане на творчество и талант. Развива идеята за човешкият капитал, който според него е разнороден и комплексен производствен фактор, който влияе на развитието на икономиката и обществото в това число и на работната сила, на иновационната система на знанията, на професионалните информационни системи, на интелектуалните и организационни инструменти, на качеството на живот и на интелектуалната активност. Стига до извода, че е необходимо е разработването на ефективна система за управление на човешкия капитал.

Представено е въздействието на съвременните постижения на електронното управление върху процесите на административно управление. Идентифицирани са проблемите в управлението на електронното управление в публичния сектор. Изведени са насоки свързани с необходимостта от увеличаване на административно-управленските процеси при предоставянето на услуги на населението от органите на публичната администрация, както и с цел повишаване на ефективността на функционирането на администрацията. Представено е развитието на електронното управление, като се подчертават регионалните различия и нововъзникващите тенденции, свързани с необходимостта от неговото налагане в съвременния свят. Чрез прилагането на различни

методи е събирана, обобщена и анализирана информация, свързана с мотивацията и ангажираността на служителите, лидерството, вътрешната комуникация, отношението към промяната, както и други въпроси, свързани с постигането на стратегическите и оперативните цели на администрациите в публичния сектор.

3.Икономика и туризъм

Икономиката и туризмът са разгледани в поредица от статии 2.2., 2.7., 3.15., 3.42., 3.26., 3.20., 3.32., 3.21., 3.30., 3.41., 3.27.

В част от публикациите в контекста на кръговата икономика е разгледан и кръговият туризъм, който следва логиката на кръговата икономика, бизнес модел, съобразен с принципите на устойчиво развитие. По същия начин кръговият туризъм предлага модел, при който всеки участник в туризма (пътник, домакин, туроператор и доставчик) възприема екологичен подход. Авторите изследвания в това направление са основно в релацията “околна среда – туризъм – региони“. С резултати от свои изследвания автора подкрепя тезата е че прилагането на стратегическото планиране на екологичния туризъм в рамките на регионалната туристическа система позволява създаването на условия за бъдещо развитие и помага за вземане на информирани решения за изпълнението на стратегическите цели за развитие на туризъм в регионите. Потвърждава се факта че в контекста на социално-икономическите трансформации, предполагащи адаптиране на екологичния туризъм към изискванията на регионалната икономика и конкурентния международен туристически пазар, стратегическото планиране е най адекватният инструмент, който може да консолидира усилията на регионалните власти, бизнес структури, обществени организации и други за справяне с проблемите на трансформацията на заетостта, технологиите, развитието и формирането на нови дестинации. Направен е преглед на градските туристически центрове и сполучлив опит за извеждане на проблемите на градския туризъм.. Туризмът се разглежда като ключов елемент в стратегиите за градско развитие и като възможност за градското развитие.

Интерес представлява направеният анализ на навлизането на зелените идеи в туризма, свързани с подобрения в ефективността на енергийните, водните и отпадъчните системи. Развитието на туризма може да бъде насочено към подпомагане на местната зелена

икономика и намаляване на бедността. Особено внимание е обърнато на разработването на национални секторни политики относно специфичните особености на регионалното икономическо развитие, като се обърне дължимото внимание на социално-икономическия анализ на развитието на региона, върху който да се изгради политика за регионално развитие в региона. Това според нас са едни от най-значимите приноси в научното творчество на доц. д-р Климент Найденов. Разгледан е регионалният имидж, които трябва да отчита социалните очаквания и свързаните с тях основни ценности и регионалните икономически интереси.

4.Образование

В поредица от статии 2.8., 2.1., 3.33., 3.16., 3.17., е доказано, че географското образование като дейност на общността се развива в съответствие с променящите се нужди на човешкото общество. Критично е обърнато внимание на факта, че географското образование е изправено пред различни предизвикателства и проблеми по своята същност и мащаб. Това предполага нови реалности, нова образователна култура и постоянно променяща се образователна среда. Необходимо е да се разработят и утвърдят различни образователни концепции, да се преосмислят съществуващите идеи, формулировки, решения и опит и да се генерират нови. Също така е направен опит да се генерира тематична стратегия на географското образование, за да се опират на настоящите му измерения и приоритети. Разкрити са проблемите на висшето и средното образование, свързани със съвременни геоинформационни системи и технологии за търсене, тълкуване и демонстриране на различни географски данни. Изведени са основни насоки за развитие на внедряването на геоинформационните технологии в учебната среда. Приносен момент представлява и разглеждането на образователните проекти, които са един от водещите инструменти, които лежат в основата на социалното и трудово-професионално развитие и така желаната промяна.

5.Урбанизация

В поредица от статии 2.5., 3.12., 3.31., 3.25., 3.43., са разгледани интелигентните зелени градове, които отиват крачка напред в модернизацията на градовете и не само прилагат технологии за подобряване на качеството на живот на хората, но и се опитват да запазят околната среда. Всеки проект за интелигентни зелени градове допринася за по-голяма устойчивост на планетата и за по-голяма грижа за околната среда. В редица изследвания автора разглежда умните градове като нова концепция с акцент не колко умен е градът, а усилията на града да има устойчиво развитие, стабилен икономически растеж и когато градската система се адаптира към нуждите на потребителите. Подчертават се основните елементи на интелигентен град - добро градско планиране, използване на цифрови технологии, мрежи от технологии, мрежи от хора, които работят добре заедно, промяна в начина на мислене, трансформация на градските управы за успешни интелигентни градове и прилагане на подхода на участието.

Разгледани са добри практики и опит от различни градове, които използват технологии и комуникации, за да станат интелигентни, като например сензори за безплатни места за паркиране, интелигентни светофари, използването на енергоспестяващи решения, онлайн платформи за създаване на решения, велосипедни алеи, интелигентно управление на отпадъците. Авторът приносът представлява подробния анализ на продължаващата урбанизация и мегаполисите, които днес се превръщат в уязвимо място и са пряко засегнати от изменението на климата. Ако изменението на климата продължи и не се предприемат съответните мерки, градският начин на живот ще зависи от различни природни катаклизми като бури, суши, както и от покачването на морското равнище и топлинните вълни. Авторът прави извода че днес урбанизацията е неконтролируема, мегаполисите растат без планиране, а градските пространства в света са изключително малки.

Критични бележки и препоръки

Доц. д-р Климент Найденов има огромен практически опит в реализацията на проекти свързани с регионално развитие и управление на човешките ресурси. В съчетание с много добрата теоретична подготовка би трябвало да синтезира своя опит и подготовка в учебник,

методически пособия и др. форми, които могат успешно да се ползват не само от студенти но и от публичната администрация на различни нива.

Заключение

От направената проверка на представените материали за конкурса нарушения в процедурата не са констатирани. Спазени са изискванията на чл. 29 (1), точки от 1 до 6, чл. 29б (1), (2) и (3) от ЗРАСРБ, чл. 60 (1) и (3), както и Приложение чл. 1а (1) от ППЗРАСРБ за Минималните национални към научната, преподавателската и/или художествено творческата или спортната дейност на кандидатите за заемане на академичната длъжност „професор“ по професионално направление 4.4 „Науки за земята“.

Въз основа на запознаването с документите на кандидата по конкурса и оценка на представените от него публикации и документален доказателствен материал, могат да бъдат направени следните изводи:

доц. д-р Климент Найденов:

- Притежава образователна и научна степен „доктор“.
- Заемал е академична длъжност „доцент“ в СУ „Св. Климент Охридски“ от 2013 г.
- Публикувал е оригинален монографичен труд, оригинални статии и доклади в специализирани научни издания в областта на регионалното развитие, демография и управление на човешките ресурси, които не повтарят представените за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ и заемане на академична длъжност „доцент“.
- Отговаря на минималните национални изисквания (чл. 60 т.5 от ППЗРАСРБ. Общия брой точки на кандидатът надхвърля значително изискуемия минимум – 4,9 пъти
- Няма доказано по законоустановения ред плагиатство в научните трудове – чл. 6, ал. 1 по ПУДСУ и чл. 4 (11) ЗРАС.
- Представена и приета за оценка е достатъчна по обем, несвързана с първата хабилизация научна продукция, включваща 86 труда .
- Публикувал е 10 статии и доклади (девет на английски език) в реферирани и индексирани списания и отразени в световните бази данни.

- Представени са общо 53 цитата, цитирани в 28 публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, в монографии и колективни томове с научно рецензиране са забелязани 8 цитирания на 8 публикации. В нереферирани списания с научно рецензиране са установени 146 цитирания на 37 публикации
- Бил е научен ръководител на 7 докторанта, които успешно са защитили дисертационен труд и присъдена ОНС „доктор“.

Постигнатите резултати на доц. д-р Климент Найденов в научно приложната и учебно-педагогическата дейност ми дават основание да дам изцяло положителна оценка и да предложа да заеме академичната длъжност „професор“ по професионално направление 4.4. Науки за земята (Демография, Регионално развитие управление на човешките ресурси).

**гр. Велико Търново
20.11.2021 г.**

РЕЦЕНЗЕНТ: Проф. д-р Иван Гатев Марков